

**Marko Ivan Rupnik:
Reči človek.
Oseba, kultura
velike noči.**

Koper: Ognjišče, 2001.

Kako po vsem burnem dogajanju dvajsetega in tudi nekaj prejšnjih stoletij ponovno sestaviti, zamisliti, izreči podoba človeka, ki je celostna? Na pot iskanja nas popelje avtor s svojo knjigo *Reči človek*. Dediščina Descartesove postavitve človeka (subjekta) v središče spoznavanja je predvsem v prejšnjem stoletju pokazala svoje slabe lastnosti. Govorica filozofije, teologije ali znanosti, ki drugemu ne priznava njegove drugosti, je na eni strani v nevarnosti, da zaide v absolutnost oz. totalitarizem, na drugi pa v relativizem, ki ne verjame v nikogar več. Avtor se za rešitev problema obrne h grškim očetom in skupaj z njimi ugotavlja, da je ključ za razumevanje človeka Ljubezen. Edino ljubezen vse zaobjame, hkrati pa drugega priznava in mu pusti svobodo. Po počelu ljubezni je zmožno razložiti in razumeti stvarjenje, greh in odrešenje. Pri svojem pisanju uporablja veliko globokih podob iz Svetega pisma in iz njih vleče razlage o človeku, grehu, svobodi, trpljenju – predvsem pa o ljubezni. Avtor nas vodi v globoko življenjsko razumevanje Boga, človeka in stvarstva skozi pet poglavij. Sveto pismo – ra-

zodetje Boga pa je temelj, iz katerega črpa snov za prikaz zgodovine “nore” Božje ljubezni.

1. Resnica, večni spomin na življenje

Prvo poglavje se dotakne boleče točke današnjega časa, vprašanja o resnici. Po preteklih stoletjih modernizma je današnja doba prepričana o mnoštvu resnic. Tako se vsaka kulturna skupina, znanstvena veja zapira vse bolj v svoj svet – prepričana o svoji resnici. Dialog ugaša, posledica je razdeljenost in atomizacija civilizacije. Ozadje te razdrobljenosti pa je v tem, da ima način spoznavanja prednost pred spoznavno resničnostjo, kar polagoma privede do potrjevanja subjekta ne pa resnice kot take. Taka govorica logike filozofije in tudi teologije pa vse bolj izgublja stik z življenjem. Tako je tudi po tej zamisli zgrajen svet vedno bolj odtujen in predstavlja vse večjo škodo za stvarstvo, zlasti pa za človeka. Tudi vera ni imuna pred moderno miselnostjo, zato se življenje kristjanov vse bolj oddaljuje od idealnih programov, ki jih je zasnovala teološka veda.

Današnji čas daje največji poudarek tehnološkemu standardu in svobodi, kar naj bi omogočalo brezmejno možnost samouresničenja in posameznikove samoodločitve. Poudarjanje napačno razumljene svobode pa nas kristjane sili, da zagovarjamo svobodo kot razsežnost odnosa ljubezni in

torej razkrijemo njen pravi pomen. Avtor si v tem trenutku postavi izziv, da sooči novodobne namišljene resnice z živo in učinkovito resnico. Problem je v tem, da je za modernega človeka strašno pomisliti, da obstaja ena sama absolutna resnica. To pa zato, ker ima o njej napačne predstave. Avtor zato začne z nizanjem argumentov za sprejem resnice. Sprehodi se skozi grško in latinsko poimenovanje za resnico, dotakne se slovanskih jezikov, ruščine, sanskerta, jezikov Bližnjega vzhoda, išče korene, jih primerja ... Ugotovi, da je pojem resnice povezan z večnim spominom (ne-poza-bo), z verskim zaupanjem, obljubo ... spominja na bivanje, dihanje, življenje. Resnica je tisto, na kar se lahko opremo brez nevarnosti. Človek pa izkuša, da je edini, ki zares vedno ostane, Bog.

Bog je torej zvest, hkrati pa je tudi svoboden. Počelo zvestobe in svobode je tako počelo resnice. Svoboda in zvestoba tudi omogočata pot do edinstvi brez prevlade enega nad drugim. Bog (Resnica) je torej Oseba, ki po agapičnem počelu (počelu zastonske ljubezni) potrjuje in sprejema vse, brez izjeme. Pri vprašanju resnice torej ne moremo iti mimo vprašanja osebe, odnosa, svobode, zvestobe ...

2. Oseba

Avtor se na začetku vpraša, kaj je oseba. Človek je v vseh

časih iskal svoje zedinjajoče jedro – po eni strani osebno, po drugi splošno. Bog pa zmeraj izpolnjuje svoje načrte s konkretnimi ljudmi prek občevarja – komunikacije. Avtor nam nato poda odgovore nekaterih cerkvenih očetov. Človek nastane, kolikor je dobesedno poklican v življenje z besedo, ki mu jo izreka Bog. Človek je v bistvu bitje odgovora. Očetje iščejo resnico o človeku v Jezusu Kristusu. Bistvo Božje narave je ljubezen, ljudje pa smo ustvarjeni po podobi te narave. Torej moramo bistveno jedro človeške narave iskati v ljubezni. Ljubezen obstaja, kadar se dva pola drug drugemu svobodno zaupata in prepuščata. Zato ljubezen živi trajno ustvarjalno. Ljubezen obsega vse in vse podpira ter vzdržuje, vendar ničesar ne pogojuje. Najlepša podoba te ljubezni je Sveta Trojica – Troedini Bog. To strukturo dobi človek tudi ob stvarjenju.

Zato se človek ne more uresničevati sam, ker bi bil to odmik od stvarjenjskega načrta. Bog je ustvaril človeka kot moškega in žensko prav zato, da dva v ljubezni postaneta eno, ne da bi se medsebojno uničila ali izničila. Kajti prav v tem se uresničuje Božja podoba – priti do svobodne medosebne izročitve po podobi Svete Trojice. S tem si človek kliče v zavest temeljni odnos do Boga Stvarnika. Človek naj bi se usmerjal k drugemu, k Bogu ...

Tu pa nastane prostor za greh. V okviru ljubezni lahko razložimo človeško naravo, ki je padla narava. Bog, ki je ljubezen, pušča človeku svobodo – tudi za slabo. Padli angel človeku podtakne misel, naj se postavi na mesto Stvarnika. Agapično počelo pri človeku tako zamenja počelo samouveljavljanja in samoljubja. Ljubezen ni več poosebljajoča, ampak samo še zadovoljuje samoljubne potrebe. Padla človeška narava je torej v tem, da je človek zaprt v svojo sprevrženo naravo, ki je gluha za ljubezen in torej gluha za Boga. Padcu človeka je podvržen tudi njegov um, ki se z izvirnim grehom odtrga od ljubezni in postane sredstvo samouveljavljanja. Prejšnji um ljubezni se tako spremeni v um moči in samoljubja. Šele podarjena ljubezen lahko prepriča človeka, da je za odrešenje treba žrtvovati samoljubje. Zato je samoljubni um in cel človek potreben očiščenja, ki pa ga najlažje doseže v skupnosti ljubezni – Cerkvi. Osebe torej ne moremo zožiti pretežno na um in voljo, ampak je jedro človeške osebe ljubezen Boga Očeta, ki jo je človek deležen po Sv. Duhu. Človek je ustvarjen po Božji podobi – globoko v sebi ga označuje podoba, vzorec Svete Trojice.

3. Spoznanje Boga ali celostno spoznanje

Spoznanje resnice in osebe v zgoraj omenjenem smislu se avtorju kaže kot nujni pogoj za

spoznanje Boga. Spoznati Boga namreč pomeni tudi spoznati sebe in narobe. Resnično spoznanje je namreč predvsem odkritje odnosa. Ta odnos, v katerem se osebe spoznajo, je ljubezen, ki zajema celega človeka. Sveto pismo tako spoznanje opisuje kot spoznanje srca. Tako spoznanje ni zgolj razumsko, ampak je to spoznanje uma, ki se spusti v srce – zato govorimo o umu ljubezni. Počelo spoznanja je torej ljubezen. Človek pa ne more ljubiti, če ga ljubezen ne obišče. Božjo ljubezen človek najbolj občuti pri odpuščanju grehov.

Spoznanju Boga daje bistven prispevek občestveno življenje. Občestvo je kraj, ki omogoča priznavanje in upoštevanje drugega – to je kraj očiščenja samoljubja razuma. Tako je mogoče, da se pogovor o Bogu (kot predmetu) vse bolj spreminja v pogovor z Bogom (kot subjektom). K priznavanju drugega nas nagiba ljubezen, ki jo v srce človeka izliva Sveti Duh. Zmožnost drugega priznati in biti hkrati povezan z njim je tisto, kar avtor opredeli kot versko počelo. Predvsem razum (del uma, ki ga je samoljubje najbolj pokvarilo) je potreben očiščenja v udejnjanju ljubezni v občestvu.

Kako se razum osvobodi svoje želje po nadzoru in obvladljivosti, nam avtor razloži s podobo Mojzesa pred gorečim grmom. Mojzes gre h gorečemu grmu, ker hoče ta pojav razumeti. Prvi odziv (še neočiš-

čenega) razuma pred gorečim grmom je torej želja po obvladavanju. Šele ko Bog Mojzesa nagovori iz grma, ta zavzame drže spoštovanja. Ko Mojzes naprej spozna Boga, hkrati spoznava svoj poklic oziroma poslans-tvo. Tudi v nadaljnji Mojzesovi zgodbi je razvidno, da Mojzes spoznava Boga, kolikor se mu On sam razodeva. Spoznanje napreduje naprej samo še na krilih ljubezni. To nam govori o tem, da je Bog tisti, ki se da spoznati. Bog gre prvi naproti človeku. Moderna svetna drža to zanika s tem, da poudarja spoznavni subjekt in ne upošteva, da je resnica živa stvarnost. Bog, ki ga postavlja pojmovna filozofija, je zgolj potreba za sistem, v resnici pa ne obstaja. Živi Bog pa se razodeva kot živo bitje, ki nagovarja. Tako je nagovoril Adama po njegovem grehu. Jezus nam daje sijajno podobo Boga kot Očeta, torej smo mi njegovi sinovi. Zato tudi Boga spoznavamo v svobodi kot njegovi sinovi (posinovljenci) in ne kot njegovi sužnji. Spoznanje Boga sovпада s spoznanjem sebe kot sina.

Nato se avtor vpraša, kakšna govorica je najbolj primer-na za posredovanje spoznanja o Bogu. Govorica simbolov je boljša od konceptov filozofije na eni in sentimentalizma na drugi strani. Simbol je kraj srečanja dveh svetov. Temelj simbola je osnovan v Kristusu. V Kristusovi ljubezni se v neločljivi enoti srečujeta dva različna

svetova (Božji in ustvarjen – človeški). Simbol od osebe zah-teva zavzeto sodelovanje celega človeka. Na nek način je govorica simbola zavezujoča, vendar ni enoznačna, zato je tudi svobodna. Svobodna v tem, da človek v njej sam prepoznava in odkriva pomen. Simbol je zato primeren tudi za spoznanje v občestvu, saj govori vsem, hkrati pa nagovarja povsem intimno in osebno. Simbol je primeren za bogoslužje, za občestveno slavljenje Boga. Simbol zato zagotavlja celostno spoznanje – izkustveno-razumski pristop, ki je življenjski. Tudi dogme so zrasle iz življenja Cerkve in so zato simboli vere.

4. Po lažni podobi

V tem poglavju nam avtor "razloži" greh oziroma ga postavi v prostor Božje ljubezni. Greh je možen, ker je Bog ustvarjal po počelu ljubezni, ljubezen pa drugemu pušča tudi to svobodo, da se obrne proti njej. Avtor pri razlagi sledi pripovedi Svetega pisma. Prvotno skladnost, kjer imata Bog in človek svoje mesto, ogroža kač-a, ki s taktiko zla, prekanjenosti in nevoščljivosti prepriča človeka v odpad od Boga. Kača človeku prikaže Boga kot ljubosumnega, sebičnega – to pa je lažna podoba Boga. Tako najprej popusti človekov um, ki se iz uma ljubezni spremeni v strogi logični razum. Po logiki sprevržene ljubezni (kar ima eden, drugi ne more imeti) Bog postane človekov tekmeč.

Človek se obrne stran od take podobe Boga in zato išče svojo rešitev v posedovanju stvari. Človek nadomesti Boga s predmeti in misli, da mu bodo ti posredovali to, kar je Božje, v resnici pa so to maliki, ki človeku prinašajo nezadovoljstvo – smrt. Človeka obvlada strah pred smrtjo, zato se osredotoči nase in se skuša rešiti – ne vidi več drugih, ampak samo sebe. Ker se človek boji zase, je pripravljen izključiti drugega (zgodba o Abelu in Kajnu). To, da srce ni odprto za korenito priznanje Boga, ima za posledico, da ni odprto ne za drugega ne zanj samega.

Pot iz greha pa je lahko drugačna. Ko se človek obrne stran od Boga, se zave svoje golote – svoje krhkosti, ranljivosti, umrljivosti. To ga kasneje vodi v novo iskanje tistega, kar je izgubil. Tako ravno bolečina in trpljenje, ki ju je povzročil greh, vodita spet nazaj k iskanju celostnega medosebnega odnosa z Bogom. Trpljenje je večen spomin na to, kar se je zgodilo, in na to, kam težimo. Tudi iz teme greha se odpira pogled, saj tudi tja prihaja Bog s svojim klicem ljubezni (Bog kliče Adama in Evo, kasneje Kajna).

5. Ljubezen, ki odrešuje v zgodovini

V tem poglavju nam avtor prikaže, kako se Božja ljubezen odziva v odnosu do ustvarjene osebe, ki jo je razdejal greh. Na pot spoznanja nas avtor popelje

s premišljevanjem poročila o trpljenju, smrti in vstajenju Jezusa Kristusa. Najprej nam poda razlago izraelskega izhoda iz Egipta in jo primerja z velikonočno logiko, ki je logika ljubezni. Kot je Gospod Izraelcem odprl pot čez Rdeče morje v obljubljeni deželi, tako Gospod odpre pot v življenje takrat, ko se zdi, da ima zadnjo besedo smrt. Prek smrti pride mo v življenje. Vse to se zgodi na podlagi zaupanja, vere. Hkrati pa je prva velika noč samo predpoda tiste prave velike noči, kjer se človek osvobodi lažne podobe Boga. Prava podoba Boga šele omogoča, da se človek popolnoma zaupa Bogu in presadi svoj epicenter iz sebe Vanj.

Bog pa človeka ne osvobodi s prepričevanjem ali prisilo, ampak z ljubeznijo. Osvoboditi človeka od ideje o ljubosumnem Bogu predpostavlja razodetje ljubezni kot absolutne svobode, kar vključuje tudi neke vrste "nemoč" Boga. Jezus se ljudem izroči, ti pa ga umorijo. S tem je odnos z Bogom spet sestavljen. Jezus je kot kruh (jagnje), ki ga jemo in ga s tem uničimo, a ravno zato živimo. Živimo, ker se hranimo. Jezusovo vstajenje pa nas prepriča, da vse tisto, kar je bilo použito v ljubezni, ne umre, ampak vstane tretji dan. Ta božja ljubezen končno v nas udejanja spremembo iz sebičnih ljudi v agapične. Spomin na božjo ljubezen (trpljenja, smrti in vstajenja) kristjani ob-

hajamo pri evharistiji. Ta pa nas zmeraj znova napravi deležne tega enkratnega in trajnega dogodka Kristusa, izročena v naše roke, umrlega in vstalega.

Jezus pride človeka iskat prav tja, kamor se je le-ta zaradi lažne podobe Boga skril, v greh, v smrt, v grob. Skozi greh, ker je predmet hudobije sveta, Božji sin lahko vstopi v grob. Jezus s tem napravi konec kraljestvu smrti, ker je vanj vstopil nekdo, ki je živ. Tako mi preko svojega greha in greha človeštva spoznavamo, da se je tam, kjer se je pomnožil greh, še veliko bolj pomnožila milost, o čemer nam govori Jezusovo odrešenje. Adam je mislil, da Bog ni darovalec, ko pa je Jezus obsojen, ljudje zrejo Boga, ki se izroča v roke pokvarjenim ljudem, zaprtim v svoj greh. Tako je ukinjen razlog, ki je nagnil Adama, da je pretrgal odnos z Bogom. Lažna podoba je preklicana.

Avtor nam poda še podoba Jezusa, ki prevzema grehe drugih. Z njim je bil namreč obtožen še Baraba – pravi zločinec, ki pa je bil krivde osvobojen. Na njegovo mesto je stopil Jezus. Kristus stopi tudi na mesto Kajna, si naloži vso njegovo krivdo in sprejme nase maščevanje rodov. S tem ko prevzema grehe drugih, ljudje drug drugega več ne morejo obtoževati. Zato Jezus ljudi med seboj pomirja. Jezus torej poleg že zgoraj obnovljenega odnosa z Bogom vzpo-

stavlja mir, občestvo (odnose) med ljudmi.

V luči Kristusove velike noči torej lahko pristopimo k razumevanju človeka in tudi širše kulture. Bogoslužni spomin velike noči govori, da ti stega, kar hočeš rešiti, ne smeš stiskati v pest, ampak ga moraš izročiti v ljubezni in tretji dan bo vstalo. Kristusova misel obstaja v smrti in vstajenju. V tam smislu so cerkveni očetje (in skupaj z njimi Marko I. Rupnik) skušali reči Kristus in so rekli človek. Moderna doba je skušala reči človek (brez Boga), pa se je ni posrečilo (20. stoletje je dalo kar dve svetovni vojni). Na podobni način je apostol Peter na dvorišču zatajil Kristusa, učence (Cerkev) in celo sebe – in ko se mu je sesula predstava o sebi, se je znova našel v usmiljenem pogledu Jezusa. V današnjem svetu relativizma se kaže podobna notranja nepovezanost človeka in kulture. Ravno v tem je priložnost, da se človek spet najde, podobno kot Peter, v Jezusovem pogledu. Bog je namreč tisti, ki nas prvi ljubi, ki nas je ustvaril in odrešil. Ta odrešitvska logika ljubezni najočitneje pride na dan v veliki noči, po isti logiki ljubezni je bil človek ustvarjen – zato je velika noč prostor, v katerem moremo "reči človek".

Matej Matija Kavčič